

Summary

Gomola O. The right to appeal judicial decisions in the doctrine of the civil process.

In this article the description of the right to appeal court decisions is made, its notion, content, purpose are defined. The circle of subjects, which can use the specified law and the judicial structure of the judicial authority, is explored. Also, the opinions of some scholars on the problem of the accessibility of the right to appeal against court decisions, its interrelation with the European principles of the final decisions of courts and legal certainty are researched.

Key words: civil process, right to appeal court decisions, appeal of court decisions, cassation of court decisions, error correction, subjects of the right to appeal court decisions, instanceality construction of the judicial system, the principle of the final judgment, the principle of legal certainty.

УДК:341.4

О. О. ЗАДОРЖНИЙ

*Олександр Олександрович Задорожній, магістр
Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

БЕРЛІНСЬКИЙ ПРОТОКОЛ В СУЧАСНОМУ КОСМІЧНОМУ ПРАВІ

Конвенція про міжнародні майнові права на рухоме обладнання¹ (далі – Конвенція, Кейптаунська конвенція) була розроблена під егідою Міжнародного інституту з уніфікації приватного права (УНІДРУА), який також виступив у якості депозитарію Конвенції та протоколів до неї, з метою створення універсальної системи міжнародних гарантій щодо забезпечувальних операцій права на рухоме обладнання. Однак положення Конвенції про систему міжнародних гарантій не можуть бути застосовані самостійно і повинні бути доповнені протоколами за відповідними типами обладнання, кожен з яких в сукупності з Конвенцією вводить специфічний правовий режим забезпечувальних угод щодо конкретного виду обладнання: авіаційного, залізничного та космічного (ст. 2 (3) Конвенції).

Перший подібний протокол (з авіаційного обладнання) був прийнятий в 2001 р. разом з Конвенцією². При цьому і Конвенція, і Авіаційний протокол вступили в силу і були ратифіковані Україною. Другий протокол, який встановлює міжнародні гарантії щодо залізничного майна (вагонів, локомотивів і їх складових частин), було прийнято 23 квітня 2007 р., однак на сьогоднішній день він не набув чинності³ (ратифікаційні грамоти здали Люксембург і ЄС). Також у планах УНІДРУА розробка протоколу стосовно сільськогосподарського, будівельного і гірничодобувного обладнання⁴. У контексті дослідження на особливу увагу заслуговує Протокол до Конвенції про міжнародні майнові права на рухоме обладнання стосовно космічного майна⁵ (далі – Протокол, Берлінський протокол), прийнятий 9 березня 2012 року.

Згідно із заявою заступника Генерального секретаря УНІДРУА М. Дж. Стенфорда метою Протоколу є спрощення фінансування проектів зі створення космічного майна за допомогою формування конкурентного середовища на міжнародному ринку послуг, що надаються із застосуванням такого майна⁶. Як і інші протоколи, Берлінський протокол був прийнятий для розвитку положень Конвенції. Правовий статус Протоколу визначено, зокрема, ст. 6 Конвенції, відповідно до якої Конвенція і Протокол розглядаються і тлумачаться спільно в якості єдиного документа. При цьому в разі невідповідності між Конвенцією та Протоколом переважну силу має Протокол.

Берлінський протокол розроблявся в УНІДРУА в рамках спеціальної Робочої групи за участю офіційних представників держав – учасників космічної діяльності, Європейського космічного агентства, Комітету ООН з використання космічного простору в мирних цілях⁷, а також експертів комерційних компаній – операторів космічної діяльності, страхових і фінансово-кредитних організацій. Залучення фахівців у сфері комерційних космічних контрактів допомогло відобразити в Протоколі особливості міжнародно-правового регулювання комерційної космічної діяльності. Згідно зі ст. XXXV Протоколу Кейптаунська конвенція і Протокол жодною мірою не зачіпають права і обов'язки держав за іншими міжнародними договорами ООН або документам Міжнародного союзу електрозв'язку. Однак, на думку експертів⁸, не можна заперечувати взаємний вплив міжнародних публічно-правових джерел космічного права і створеної Конвенцією і Протоколом системи приватноправового регулювання. Наскільки сильним виявиться цей вплив, на нашу думку, покаже тільки правозастосовна практика.

Розробники Протоколу, розуміючи складність міжнародно-правового регулювання приватної космічної діяльності, встановили, що для вступу Берлінського протоколу в силу потрібно 10 ратифікацій. Нині жодна з держав, які підписали Протокол (Буркіна-Фасо, Зімбабве, Саудівська Аравія і ФРН), документ не ратифікувала. Одним із першочергових питань, що стояли перед Робочою групою зі створення Берлінського протоколу, було визначення терміна «космічне майно» («space assets»). Відповідно до ст. I (2) (k) Протоколу під космічним майном мається на увазі «будь-яке штучно створене індивідуально ідентифіковане майно, що

перебуває в космосі або призначене для запуску в космос, зокрема: (i) космічний апарат, як-то: супутник, космічна станція, космічний модуль, космічна капсула, космічний апарат або багаторазова ракета-носіє, незалежно від того, чи включають вони в себе космічне майно, перераховане в пунктах (ii) або (iii) нижче».

Берлінський протокол щодо космічного майна: (ii) корисне навантаження (телекомунікаційного, навігаційного, дослідницького, наукового та іншого призначення), щодо якого відповідно до встановлених правил може бути здійснена окрема реєстрація; (iii) частина космічного корабля або корисного навантаження, такий як транспондер, щодо яких, відповідно до встановлених правил, може бути здійснена окрема реєстрація, включаючи всі встановлені, вмонтовані або прикріплені приналежності, частини та обладнання, а також всі дані, керівництва та документи, пов'язані з ним».

Згідно зі ст. II (3)–(4) Берлінського протоколу наведене визначення не включає в себе авіаційне майно, правовий статус якого визначає Авіаційний протокол до Кейптаунської конвенції, навіть якщо таке майно здатне тимчасово перебувати в космосі. Мається на увазі, що в частині розмежування понять космічного майна і авіаційних об'єктів Авіаційний протокол буде мати переважну силу⁹. Метою введення загального визначення космічного майна є розширення сфери застосування Протоколу для забезпечення поширення міжнародної гарантії і на окремі складові частини космічних об'єктів, виробництво яких може фінансуватися окремо від основного проекту. Також слід зазначити, що статус «космічного майна» не пов'язаний з тим, запущено воно в космічний простір або чи робилася така спроба. Це в перспективі може спростити передачу прав на космічне майно в міжнародних комерційних операціях. Однак слід звернути увагу на той факт, що будь-який космічний об'єкт, як він розуміється в міжнародному космічному праві, може одночасно бути космічним майном за змістом Берлінського протоколу. Ця позиція підтверджується положеннями самого Протоколу (ст. I (3)), в яких термін «космічне майно» ототожнюється з терміном «космічний об'єкт», якщо таке майно знаходиться не на Землі.

З огляду на положення самого Протоколу про пріоритет основних п'яти договорів ООН про космос (ст. XXXV Берлінського протоколу), можуть виникнути ситуації, коли стосовно одного і того ж майна інтерес виникне одночасно у держави відповідно до цих угод і у приватної особи відповідно до Протоколу, однак приватна особа не зможе здійснити свої права¹⁰. При цьому, незважаючи на те, що розробники Берлінського протоколу не бажали своїм проектом будь-яким чином змінити сформовану систему міжнародного космічного права, не можна заперечувати, що введення терміна «космічне майно» може вплинути на цю систему через судову практику або міжнародно-правовий звичай, який може скластися в майбутньому. Однією із заборук ефективності організованої Конвенцією і Протоколом системи міжнародних гарантій щодо космічного майна є створення Міжнародного реєстра, в якому повинні реєструватися всі подібні гарантії. В якості орієнтовних реєстраційних критеріїв космічного майна будуть застосовуватися найменування виробника, серійний заводський номер, найменування моделі тощо, остаточний перелік яких визначить Контролюючий орган (ст. XXVIII Протоколу, додаток 3 до Підсумкового акта Дипломатичної конференції, присвяченої ухваленню Берлінського протоколу, від 9 березня 2012 р.). Саме механізм реєстрації прав на забезпечене міжнародною гарантією космічне майно дає змогу кредиторі згодом отримати перевагу при задоволенні своїх вимог перед іншими кредиторами, а також використовувати власні механізми Протоколу, спрямовані на захист прав кредитора.

Слід підкреслити, що, незважаючи на перерахування способів захисту прав кредитора, ні в Конвенції, ні в Протоколі не обумовлено конкретні способи їх застосування, причому звернення до суду зазначено лише в якості альтернативного способу (ст. 8 Кейптаунської конвенції). Такий підхід пов'язаний як з важкою досяжністю запущеного в космос майна, так і з неможливістю отримання фактичного над ним контролю над ним без згоди відповідної держави на передачу командних кодів та іншої інформації, необхідної для управління таким майном¹¹. Тим самим механізми Протоколу зможуть бути ефективно застосовані тільки щодо космічного майна, ще не запущеного в космос. В іншому випадку кредиторі доведеться здійснювати свої права в тісній співпраці та за згодою відповідних держав, що мають фактичний контроль над космічним майном, або ж обмежитися вимогою передавати йому в рахунок боргу всі або частину доходів, одержуваних боржником від забезпеченого гарантією космічного майна (ст. 8 (1) (c) Конвенції). Такий підхід логічно продовжено в тих положеннях Протоколу, в яких врегульовано таке важливе питання, як можливість обмеження прав кредитора при виконанні боржником ролі провайдера публічних послуг. Щодо космічного майна, використовуюваного з метою надання таких послуг, не можуть застосовуватися судові засоби захисту, якщо при реєстрації прав на космічне майно в Міжнародний реєстр буде внесено відповідний запис про публічний характер послуг (ст. 28 Конвенції), що їх надає боржник. У цілому Протокол можна вважати ефективним в тому сенсі, що він повною мірою передбачає формування універсальної системи міжнародних гарантій щодо космічного майна. Проте проект Протоколу отримав негативні відгуки і викликав активну протидію з боку найбільших компаній – операторів приватної космічної діяльності та її інвесторів.

На думку цих організацій, прийняття Протоколу недоцільно з таких підстав¹²: а) новий режим викличе підвищення вартості кредитування і фінансових операцій в зв'язку зі збільшенням формальностей з отримання міжнародної гарантії при укладенні угод щодо рухомого обладнання; б) буде порушена впорядкована система фінансування приватної космічної діяльності; в) відсутня об'єктивна необхідність міжнародної реєстрації гарантій щодо космічного майна. Міжнародно-правове регулювання будь-якої приватної діяльності неодмінно зачіпає економічні інтереси учасників такої діяльності, тому слід обережно ставитися до критики. З огляду на монополістичний характер ринку послуг, пов'язаних з космічною діяльністю, протидія

міжнародно-правовому врегулюванню сформованих на практиці комерційних відносин може бути пов'язана передусім з бажанням монополістів продовжити ведення бізнесу на економічно необґрунтованих пільгових умовах, одним з елементів яких, наприклад, є фактична відсутність в операторів космічної діяльності витрат з видалення з орбіти космічного сміття, що утворюється у зв'язку з їх діяльністю¹³. У таких умовах без відповідних зусиль неможливе створення здорової конкуренції, що допомогла б поліпшити якість комерційних космічних послуг, здешевити їх і зменшити вплив на ринок приватної космічної діяльності компаній-монополістів, з вини яких спостерігаються періодичні кризи і стагнація ринку космічних послуг¹⁴. Разом із тим стимулювання участі малих і середніх компаній в космічних проєктах викликає низку питань щодо регулювання публічно-правових відносин у сфері космічної діяльності.

Існує ряд обставин, які вказують на несвоєчасність створення засобів спрощення фінансування космічної діяльності: 1) відсутність єдиних стандартів і системи контролю якості космічного устаткування; 2) небезпека промислового шпигунства при роботі кредитних організацій з технічною документацією на космічне обладнання, що може завдати шкоди не тільки приватним компаніям, а й державам; 3) короткостроковість життєвого циклу розробок малих і середніх компаній; 4) підвищена небезпека банкрутства малих і середніх компаній. Зауважимо також, що одним із основних негативних наслідків подальшого неконтрольованого посилення світового космічного ринку є зростання техногенного засмічення космосу, що впливає на глобальну безпеку космічної діяльності та національну безпеку окремих держав, а також являє собою серйозну загрозу екологічному стану Землі і навколоземного космічного простору¹⁵. З урахуванням вищевказаних потенційних небезпек і в умовах відсутності необхідних універсальних контролюючих механізмів у космічній сфері єдиної патентної системи, яка б захищала важливі розробки, а також відсутності ефективних механізмів очищення навколоземного космічного простору можна говорити про несвоєчасність прийняття досліджуваного Протоколу. Крім того, наявність у держав стратегічних інтересів в приватній космічній діяльності обмежує свободу звернення космічного майна на міжнародному ринку, що впливає на ефективність Протоколу. Роль держави як первинного учасника космічної діяльності також ставить під питання доцільність фінансування виробництва космічного майна з наступних причин: участь кредитних організацій у фінансуванні космічних проєктів із застосуванням механізму Протоколу в разі дефолту боржника може привести до того, що держава, під юрисдикцією якого діє дана кредитна організація, без своєї згоди виявиться державою, яка запускає фінансоване космічне устаткування згідно з формальними ознаками Конвенції про відповідальність 1972 року¹⁶. Берлінський протокол і Кейптаунська конвенція є першими міжнародно-правовими актами, які детально регулюють приватну космічну діяльність¹⁷.

Також, з огляду на той факт, що протягом понад 30 років не було укладено жодного універсального міжнародного договору щодо космічної діяльності, ці два документа можна вважати як новим кроком у розвитку міжнародного космічного права, так і передумовою формування міжнародно-правового регулювання приватної космічної діяльності. У зв'язку з тим, що Протокол не є універсальним документом, який регулює всю сферу приватної космічної діяльності, велика частина відносин у цій сфері залишається закріпленою лише на рівні угод з обмеженою кількістю учасників з кожного космічного проєкту або в національному законодавстві при його наявності. Ухвалення міжнародного договору в такій сфері неминуче спричинить необхідність подальшого розширення правового регулювання даних відносин. Крім того, з урахуванням постійного розвитку технологій освоєння й використання космосу актуальним завданням при подальшій роботі з розвитку положень Берлінського протоколу видається розробка такого режиму передачі і використання космічного майна, який сприяв би запобіганню виникненню негативних наслідків космічної діяльності, яка більшою мірою пов'язана з підвищеним ризиком. Необхідно також вирішити питання співвідношення Берлінського протоколу зі сформованою системою міжнародного космічного права. При цьому така робота повинна проводитися з розумінням того, що Берлінський протокол є документом, що не створює нові правовідносини з приводу космічного устаткування, а регламентує і доповнює існуючі правовідносини.

Таким чином, подальший аналіз та доопрацювання Протоколу повинні проводитися в комплексі з дослідженням застосовності до даної сфери джерел міжнародного і національного космічного права, а також зі сформованою практикою комерційних правовідносин в сфері космічної діяльності. Однією з умов для цього є передбачені в ст. XLVII Берлінського протоколу норми про щорічний звіт Депозитарію (УНІДРУА) з питань практики застосування Конвенції і Протоколу, а також про скликання Конференції з перегляду положень Конвенції за рішенням 25 % учасників Протоколу. Зміни можуть бути прийняті рішенням 2/3 учасників. Для України перспективи приєднання до Берлінського протоколу видаються потенційно позитивними. Незважаючи на те, що стосовно України також справедлива і вищевказана критика Протоколу, в умовах недостатньої, порівняно з деякими іншими державами, розвиненості приватного сектору космічної діяльності Берлінський протокол може бути використаний в якості стимулу розвитку приватної космічної діяльності в Україні.

¹ Конвенція о международных гарантиях в отношении подвижного оборудования (Кейптаун, 16 ноября 2001 г.): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unidroit.org/russian/conventions/mobile-equipment/mobile-equipment.pdf> (дата обращения: 24.11.2014). – Заголовок з екрана.

² Протокол по авиационному оборудованию к Конвенции о международных гарантиях в отношении подвижного оборудования (Кейптаун, 16 ноября 2001 г.): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unidroit.org/russian/conventions/mobile-equipment/aircraftprotocol.pdf> (дата обращения: 24.11.2014). – Заголовок з екрана.

³ Протокол по железнодорожному подвижному составу к Конвенции о международных гарантиях в отношении подвижного оборудования (Люксембург, 23 февраля 2007 г.) : [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.unidroit.org/english/conventions/mobile-equipment/railprotocol.pdf> (дата обращения: 24.11.2014). – Заголовок з екрана.

⁴ *Зенякина А. Г.* Международно-правовая унификация способов обеспечения исполнения обязательств при приобретении подвижного оборудования : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Зенякина Анна Геннадиевна. – М. : РУДН, 2013. – 30 с. – С. 15.

⁵ Протокол по космическому имуществу к Конвенции о международных гарантиях в отношении подвижного оборудования (Берлин, 9 марта 2012 г.) : [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.unidroit.org/english/conventions/mobile-equipment/spaceassets-protocol-e.pdf> (дата обращения: 24.11.2014). – Заголовок з екрана.

⁶ *Stanford M. J.* Transfer of possession and control under the Protocol to the Convention on international interests in mobile equipment on matters specific to space assets / M. J. Stanford // Thailand Workshop on Space Law “Activities of states in outer space in light of new developments: meeting international responsibilities and establishing national legal and policy frameworks”, held 16-19 November, 2010, Bangkok, Thailand. – Electronic text data. – Mode of access: http://www.unoosa.org/oosa/en/ourwork/psa/schedule/2010_workshop_thailand_space_law.html – Title from screen.

⁷ *Юзбашян М. Р.* Международно-правовые основы решения экономических проблем использования космоса : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук / Юзбашян Мариам Романовна. – М. : МГИМО, 2009. – 30 с.

⁸ *Larsen P. B.* The Space Protocol to the Cape Town Convention and the UN space law treaties / P. B. Larsen // Proceedings of the 63rd International Astronautical Congress, held 1–5 October, 2012, Naples, Italy. – Red Hook, N. Y. : Curran Associates, Inc., 2013. – P. 11519–11526.

⁹ *Sekhula P. P.* The legal and policy considerations in implementing the Space Assets Protocol: lessons from the Aircraft Equipment Protocol in South Africa / P. P. Sekhula // Proceedings of the 63rd International Astronautical Congress, held 1–5 October, 2012, Naples, Italy. – Red Hook, N. Y. : Curran Associates, Inc., 2013. – P. 11581–11596.

¹⁰ Letter to UNIDROIT // ESOA. – Electronic text data. – Mode of access: <http://www.esoa.net/upload/files/news/unidroit/20111209industryletter.pdf> (date of access: 24.11.2014). – Title from screen

¹¹ *Stanford M. J.* Transfer of possession and control under the Protocol to the Convention on international interests in mobile equipment on matters specific to space assets / M. J. Stanford // Thailand Workshop on Space Law “Activities of states in outer space in light of new developments: meeting international responsibilities and establishing national legal and policy frameworks”, held 16-19 November, 2010, Bangkok, Thailand. – Electronic text data. – Mode of access: http://www.unoosa.org/oosa/en/ourwork/psa/schedule/2010_workshop_thailand_space_law.html – Title from screen.

¹² Letter to UNIDROIT // ESOA. – Electronic text data. – Mode of access: <http://www.esoa.net/upload/files/news/unidroit/20111209industryletter.pdf> (date of access: 24.11.2014). – Title from screen.

¹³ *Абашидзе А. Х.* Руководящие принципы предупреждения образования космического мусора 2007 г. / А. Х. Абашидзе, А. М. Солнцев, В. Л. Генералов // Международное право. – 2009. – № 2 (38). – С. 283–299.

¹⁴ *Жуков Г. П.* Космос и экология: некоторые правовые проблемы / Г. П. Жуков, А. М. Солнцев // Московский журнал международного права. – 2014. – № 3 (95). – С. 119–144.

¹⁵ *Зенякина А. Г.* Международно-правовая унификация способов обеспечения исполнения обязательств при приобретении подвижного оборудования : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук / Зенякина Анна Геннадиевна. – М. : РУДН, 2013. – 30 с.

¹⁶ Конвенция о международной ответственности за ущерб, причиненный космическими объектами : (прил. к резолюции ГА ООН 2777 (XXVI) от 29.11.1971) : [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.un.org/ru/documents/deci_conv/conventions/damage.shtml – Заголовок з екрана.

¹⁷ *Десятков А. А.* Последствия принятия Берлинского протокола по космическому имуществу 2012 года / А. А. Десятков, О. А. Вольнская // Российский внешнеэкономический вестник. – 2012. – № 9. – С. 49–58.

Резюме

Задорожний О. О. Берлінський протокол в сучасному космічному праві.

У цій статті проводиться аналіз Протоколу з космічного майна від 9 березня 2012 р., прийнятого до Конвенції про міжнародні майнові права на рухоме обладнання від 16 листопада 2001 р., а також створеної цими міжнародними актами системи міжнародних гарантій щодо космічного майна. Автор порівнює Протокол і Конвенцію з положеннями п'яти договорів ООН про космос і робить висновок про їх внесок у розвиток міжнародного космічного права. Крім того, в статті пропонуються подальші шляхи розвитку положень Берлінського протоколу та оцінюється потенційна користь приєднання України до Протоколу.

Ключові слова: міжнародне космічне право, Кейптаунська конвенція 2001 р., Берлінський протокол 2012 р., космічне майно, міжнародна гарантія, УНІДРУА, Комітет ООН з використання космічного простору в мирних цілях.

Резюме

Задорожний А. А. Берлинский протокол в современном космическом праве.

В настоящей статье проводится анализ Протокола по космическому имуществу от 9 марта 2012 г., принятого к Конвенции о международных гарантиях в отношении подвижного оборудования от 16 ноября 2001 г., а также созданной этими международными актами системы международных гарантий в отношении космического имущества. Автор сопоставляет Протокол и Конвенцию с положениями пяти договоров ООН по космосу и делает вывод об их вкладе в развитие международного космического права. Кроме того, в статье предлагаются дальнейшие пути развития положений Берлинского протокола и оценивается потенциальная польза присоединения Украины к Протоколу.

Ключевые слова: международное космическое право, Кейптаунская конвенция 2001 г., Берлинский протокол 2012 г., космическое имущество, международная гарантия, УНИДРУА, Комитет ООН по использованию космического пространства в мирных целях.

Summary

Zadorozhnyi O. Berlin protocol in modern space law.

The present paper is devoted to the analysis of the 2012 Protocol on Space Assets adopted to the Convention on International Interests in Mobile Equipment of November 16, 2001, as well as to the analysis of a system of international interests in space assets

created by these two international acts. The correlation of the Protocol and the Convention with the provisions of the five United Nations space treaties is examined and the conclusion of their contribution to the development of international space law is made. In addition, in the article further development of the Berlin protocol is proposed and potential benefits of Ukraine joining the Protocol are evaluated. An urgent task for the development of the provisions of the Berlin Protocol is to develop this mode of transmission and the use of space assets, which would help to prevent the negative effects of space activities, which is a priori associated with increased risk. For Ukraine the prospects of accession to the Berlin Protocol are potentially positive. In the conditions of the insufficient development of the private sector of space activities in comparison to some other countries, the Berlin protocol can be used as an incentive to the development of private space activity in Ukraine.

Key words: international space law, 2001 Cape Town Convention, 2012 Berlin Protocol, space assets, international interests, UNIDROIT, UN Committee on the Peaceful Uses of Outer Space.

УДК: 342.951:351.82

В. В. ПОЛУБАТКО

Вікторія Володимирівна Полубатко, студентка юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА У ПРАВОЗАСТОСОВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

У провідних європейських країнах вже більш ніж двісті років головною цінністю визнається саме людина, а також її невід'ємні права і свободи. Така ситуація обумовлена визнанням публічною адміністрацією цих країн засадничого (тобто базового, основоположного) принципу верховенства права (англ. – The Rule of Law principle), а також неупинним розвитком на основі верховенства права концепції та інших, похідних принципів відповідного урядування й принципів діяльності усіх рівнів публічної адміністрації цих країн.

Сучасна юридична теорія і практика цих провідних європейських країн визнає людину і громадянина найвищою соціальною цінністю, права і свободи якої повинні визначати зміст і спрямованість діяльності законодавчих, виконавчих, судових та інших державних органів.

Наразі ґрунтовних досліджень інституту діяльності публічних адміністрацій відповідно до принципу верховенства права в нашій країні проведено не було. Тема головним чином розробляється журналістами у публіцистичному ключі. У науковій літературі ж до цього часу не вироблено єдиного підходу до закріплення цього принципу в нормативних актах, що регулюють діяльність публічних адміністрацій усіх рівнів в Україні.

Діяльність публічних адміністрацій більш-менш ретельно досліджували П. В. Діхтієвський, В. С. Лісовська, Т. М. Кравцова, А. В. Солонар та низка інших дослідників і журналістів. Принцип верховенства права в адміністративному праві було досліджено в працях А. А. Пухтецької, П. Д. Баранчика, А. А. Котух, О. Ф. Андрійко, В. П. Нагребельного, Л. Є. Кисіль, Ю. С. Педька, В. А. Дерезь, А. В. Кірмача та ін. Проте принцип верховенства права в діяльності публічної адміністрації ще й досі залишається недостатньо з'ясованим.

Метою статті є детальне вивчення принципу верховенства права в діяльності публічної адміністрації, як такого, що має можливість покращити роботу публічних адміністрацій усіх рівнів в Україні.

Принцип верховенства права в діяльності публічної адміністрації не достатньою мірою запроваджений у законодавстві України, що й обумовлює наявність окресленої в статті проблеми. Потрібні певні теоретичні засади та відповідні практичні кроки, щоб забезпечити центральне місце засадничого (основоположного) принципу верховенства права, зміст та основні вимоги якого мають визначальне значення для усіх європейських принципів діяльності публічних адміністрацій.

Цей принцип, будучи закріпленим в Конституції в якості головного принципу й українського адміністративного права, у провідних країнах ЄС застосовується значно ширше не в останню чергу й через широке залучення громадськості до контролю за дотриманням законності публічними адміністраціями.

Вищевикладене свідчить про надзвичайну актуальність дослідження принципу верховенства права в діяльності публічної адміністрації та його ролі в адміністративному праві нашої держави.

Одним із найважливіших напрямів застосування принципу верховенства права виступає належне забезпечення його реалізації у сфері діяльності публічних адміністрацій. І це цілком зрозуміло, адже саме публічна адміністрація є найбільш наближеною до людини; з нею у особи відбуваються найбільш часто відносини з приводу задоволення її різноманітних суб'єктивних прав і законних інтересів. Не випадково, що нині проблема запровадження принципу верховенства права зміщується в бік конкретних взаємостосунків органів публічної адміністрації і людини. Відтак, особливої уваги потребує діяльність зі створення належних умов для реалізації прав і свобод людини, з чим пов'язана потреба в модернізації вітчизняного адміністративного права на нових, демократичних принципах¹.